

Quick scan effect verwijdering exoten/bomenkap op A1014 Nauwe korfslak

Mark van Til
Luc Geelen
Martijn van Schaik

Aanleiding

In de AWD worden PAS-werkzaamheden uitgevoerd, in de winter 2017/2018 gaat het om project: "A2017.003041PAS Natuurherstel oeverzones, voorraadgebied 5 en de Blink"

Hier vinden natuurherstel- en natuurbeheerwerkzaamheden plaats in de bossen op diverse kanaaloevers, voorraadgebied 5 in de Amsterdamse Waterleidingduinen (AWD) en in de Blink. Het herstelbeheer is gericht op de verbetering van de ecologische kwaliteit van de habitattypen Duinbossen droog H2180A, Duinbossen vochtig H2180B, Vochtige Duinvalleien H2190B, H2130A Grijze Duinen kalkrijk en H2130B Grijze Duinen kalkarm. Er worden ca. 1350 bomen verwijderd waaronder ruim 500 populieren/abelen. De werkzaamheden worden verspreid over een grote oppervlakte uitgevoerd.

Beschrijving Nauwe Korfslak

De Nauwe korfslak wordt aangetroffen op vochtige, doorgaans laaggelegen plaatsen, vooral in de overgang van een matig droog naar een natter milieu. Bij uitzondering worden populaties gevonden op drogere plaatsen, in hoge duinen. De Nauwe korfslak houdt zich op in het strooisel onder de begroeiing. Het strooisel van Populier/Abeel en Meidoorn is geliefd, maar in een kalkrijke omgeving is een binding met specifieke struiken en bomen minder duidelijk. De Nauwe korfslak voedt zich met schimmels in en op afgestorven plantaardig en dierlijk materiaal.

Ecologische vereisten

Voor de Nauwe korfslak zijn met name de aanwezigheid van een kalkhoudende bodem, een bepaalde vochtigheidsgraad, bladstrooisel en struweel/bosvegetatie van belang. Geschikt strooisel is met name dat van populierachtigen, Meidoorn, Liguster en Duindoorn. De soort kan ook worden aangetroffen op boomstronken en op de voet van boomstammen, vooral waar het licht en warm is. Onder en nabij naaldbomen en eiken is de Nauwe korfslak weinig of niet aanwezig vanwege het zure strooisel.

De nauwe korfslak is een soort van open, vochtige kalkrijke biotopen die soms tijdelijk maar nooit permanent uitdrogen. Soms is zijn voorkomen beperkt tot overgangszone tussen vochtig en drassig terrein. Uit onderzoek naar de nauwe korfslak in de Amsterdamse Waterleidingduinen blijkt dat er vier verschillende duinvegetaties geschikt zijn als leefgebied. Twee hiervan, zijn typische duinvegetaties als Vlierstruweel en Meidoorn-Ratelpopulierstruweel. De twee andere vegetaties zijn geen oorspronkelijke duinvegetaties maar aangeplant in de duinen om verstuiving tegen te gaan. Dit zijn de oudere Populieren- en Esdoornbosjes (Waternet, 2006). In de zuidelijker duingebieden, zoals op Voorne, waar de nauwe korfslak in relatief hoge dichtheden voorkomt, wordt de soort ook regelmatig aangetroffen tussen vegetaties met veel soorten kruidachtigen. Onder en nabij naaldbomen en eiken is de soort weinig of niet aanwezig. De grootste bedreiging van de soort is verdroging. De nauwe korfslak is niet bestand tegen te snelle veranderingen in waterhuishouding.

Algemeen werd aangenomen dat de nauwe korfslak in ons land hoofdzakelijk voorkwam in overgangsgebieden van nat naar droog, bijvoorbeeld halverwege (lichte of sterkere) hellingen in duinen. Door het onderzoek in het kader van het HabSlakproject is gebleken dat de vochtigheidsrange breder is dan gedacht. De soort kan zowel worden aangetroffen op plekken die kortstondig onder water kunnen staan, alsook op matig vochtige tot zelfs (zij het zelden) aanzienlijk drogere plekken op vrij hoog gelegen duinen, waar dan wel beschutting en (dood) hout aanwezig dient te zijn van bij voorkeur populierachtigen.

De nauwe korfslak leeft niet alleen in bladstrooisel, maar ook direct op valhout, stammen en stronken. De soort heeft een voorkeur voor beschutte plaatsen waar de vochtigheid doorgaans niet te sterk af kan nemen en waar de kans op uitdrogen dus gering is. Er leven echter ook populaties op plaatsen waar door het plantendek nog licht en warmte kan doordringen. Bladstrooisel onder valhout tussen hoge grassen, mos of kruidachtigen aan de rand van dichte struiken vormen vaak een geschikt microhabitat. Op microschaalniveau (bijvoorbeeld een tak die op de grond ligt) treft men de soort vaak aan op een droger gedeelte niet ver (10 tot 20 cm) verwijderd van een relatief vochtigere plek. De soort wordt vooral gevonden in het bladstrooisel, tussen mossen en grassen bij en tussen struiken en bomen in en aan de randen van meer open duingebied.

N2000-doel Nauwe Korfslak:

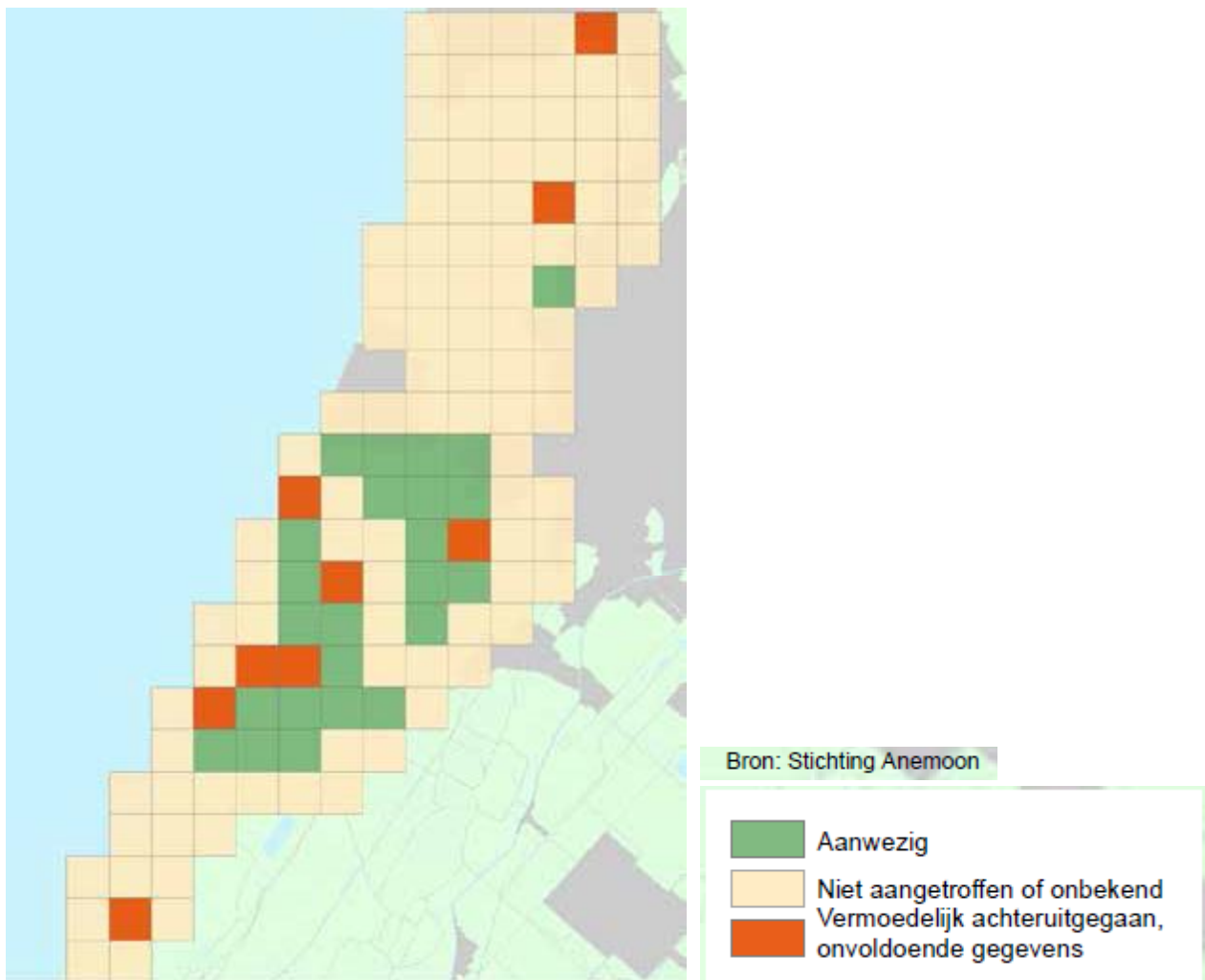
Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Actueel voorkomen

De Nauwe korfslak komt met name voor in de kalkrijke duinen. In Kennemerland-Zuid is de Nauwe korfslak op verschillende locaties aangetroffen, vaak in hoge dichtheden. De grootste aantallen zijn aangetroffen in de AWD (voornamelijk in populierenbossen en duindoornstruweel). Maar de verspreiding van de soort is onvolledig bekend, omdat hij moeilijk is waar te nemen. Figuur 1 geeft een indicatie van waar de Nauwe korfslak voorkomt in Kennemerland-Zuid.

Figuur 1

Voorkomen Nauwe korfslak in Kennemerland-Zuid (uit : Ontwerp Natura 2000 beheerplan Kennemerland-Zuid 2016-2022)

Bevindingen uit onderzoek naar de nauwe korfslak in de AWD

Inventarisaties

In de afgelopen jaren zijn als voorbereiding op verschillende herstelprojecten de volgende onderzoeken uitgevoerd in de AWD naar de Nauwe korfslak:

- Noordoosterkanaal: bemonstering oever westzijde (Waternet; onderzoek 2011)
- AWD-zuidwest: onderzoek in met struweel en bos begroeide duinvalleien in Haasvelderduinen-Boeveld (Life+; onderzoek winter 2011/12)
- Vinkenveld-Graaflandsbergen: onderzoek in (verruigde) graslanden en bosjes (Life+: onderzoek winter 2014/15)
- De Blink: onderzoek in (duindoorn)struweel en abelenbosjes (PAS; onderzoek 2017)

Hieruit komt het volgende beeld naar voren:

- Noordoosterkanaal
 - Met name wat verder van de oeverzone af (12 meter) zijn hoge aantallen nauwe korfslakken aangetroffen op de westoever onder populieren, tussen ruigte/ruig struweel;
 - Veel ruigte/ruig struweel is ongemoeid gelaten.
- AWD-zuidwest:
 - Een belangrijk leefgebied van de nauwe korfslak bestaat uit duindoornstruwelen (ook op minder kalkrijke plekken met weinig mos).
 - Ook berken-meidoornbosjes met ratelpopulier vormen een goed leefgebied, zelfs als soms slechts een beperkte moslaag aanwezig is.
 - Duinrietruigtes zijn geen belangrijk leefgebied.
 - Duingrasland, vochtige duinvalleivegetatie en meidoornbosjes herbergen nauwelijks nauwe korfslakken.
 - Meidoornberkenbosjes met ratelpopulier en duindoornstruwelen zijn grotendeels ongemoeid gelaten.
- Vinkenveld:
 - Abelen- en populierenbosjes langs de randen zijn leefgebied.
 - Duinrietruigte is in mindere mate van belang.
 - Duindoornstruwelen zijn belangrijk voor de nauwe korfslak.
 - (Open) duingrasland en kruipwilgstruweel blijken niet van belang.
 - Bosjes met hoge aantallen nauwe korfslakken en duindoornstruweel zijn ongemoeid gelaten.
- Mikwel-Graaflandsbergen:
 - Er zijn nauwelijks nauwe korfslakken aangetroffen.
 - Abelen- en populierenbosjes zijn leefgebied; soms ook gemengd met eik; in de ondergroei nogal eens groot laddermos
 - (Open) duingrasland en zandzeggeruigte zijn niet van belang.
 - Abelenstruweel is pleksgewijs verwijderd; delen zijn over blijven staan.
- De Blink
 - Abelenbosje aan de NO-zijde is belangrijk leefgebied voor de nauwe korfslak; hier groeit langs de rand soms ook duindoorn
 - Het abelenbosje met een zoom van duindoorn wordt ongemoeid gelaten.

Samenvattend:

- Populieren-abelenbosjes zijn vaak leefgebied voor de nauwe korfslak, evenals duindoornstruwelen.
- De aanwezigheid van een moslaag met slaapmossen en/of een strooisellaag (geen zuur strooisel) onder de bomen en struiken vormt een belangrijke randvoorwaarde.

Werkwijze t.a.v. nauwe korfslak in het PAS-beheer langs de kanalen

De vraag is hoe we de huidige kennis m.b.t. het habitat van de nauwe korfslak toepassen in het PAS-beheer langs de kanalen. Hier worden ca. 1350 bomen verwijderd waaronder ruim 500 populieren/abelen. Er is geen kaart met exacte ligging waar de bomen worden weggehaald, de werkzaamheden worden verspreid over een grote oppervlakte uitgevoerd.

- In de meeste gevallen worden verspreid een tot enkele bomen verwijderd, die tussen of boven andere bomen/struiken staan; hier blijven strooisel en dood hout (in ruime mate aanwezig na de zomerstorm van 2016) liggen en blijft bos/struweelhabitat verder ongemoeid. De reeds aanwezige inheemse boom- en struiksoorten krijgen na het verwijderen van de exoten de ruimte om door te groeien.
- Plekken waar bosjes/ groepen met populieren, abelen en/of gewone esdoorn in z'n geheel worden verwijderd komen slechts zeer sporadisch voor, met name langs het Van der Vlietkanaal en Zwarteveldkanaal; doel is hier vermindering van N-input (m.n. strooisel) en opheffen van de wind blokkerende werking in achterliggend grijze duinenhabitat
 - Deze bosjes/boomgroepen grenzen vaak deels aan, of groeien boven duindoorn- en meidoornstruweel (leefgebied nauwe korfslak), dat wordt gespaard.
 - Kwaliteit van dit struweelhabitat kan naar verwachting na verwijdering van de bomen verbeteren, doordat beschaduwende bomen verdwijnen.
 - Ondergroei, struweel en verjonging van inheemse soorten zoals meidoorn, kardinaalsmuts, eik, vogelkers en andere inheemse soorten wordt gespaard.
 - Op veel locaties is de strooisellaag slecht ontwikkeld tot afwezig. Waar een strooisellaag aanwezig is kan strooisel worden verplaatst naar te sparen beboste delen in de omgeving.
- Over het hele projectgebied voegen we liggend en deels ook staand dood hout toe, wat gunstig is voor de kwaliteit van het leefgebied van de Nauwe Korfslak.

Concluderend

Er zijn geen significante negatieve effecten te verwachten voor het leefgebied van de Nauwe Korfslak, onder de voorwaarde dat de mitigerende maatregelen zoals benoemd in voorgaande paragraaf worden uitgevoerd.